

Коваленко А. В.,

студент кафедри дошкільної освіти
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ РАНЬОГО ДИТИНСТВА ЯК ВІКОВОГО ПЕРІОДУ

Ранній вік – це час швидкого формування всіх властивих людині психофізіологічних процесів. Для дітей 1–3 років життя основними видами діяльності є предметна діяльність, мовлення і гра.

Предметна діяльність – це діяльність з оволодіння діями з предметами відповідно до їх суспільно визначених функцій і способів використання [3, с.158]. Засвоєння дітьми раннього віку умінь використовувати різні предмети та опанування технікою дій з предметами, істотно відрізняються від дій з предметами немовляти. Дитина першого року життя маніпулює з предметами незалежно від їх властивостей і призначення. Вона здійснює одноманітні дії, наприклад з кухлем, ложкою – трясє, розмахує, постукує, тягне в рот і т.д. У ранньому дитинстві дитина при ознайомленні з діями, коли вихователь пояснює для чого потрібен той чи інший предмет починає враховувати цілі та правила їх використання. Природно, що ознайомлення з предметами та їх призначенням це тривалий процес і здійснюється він при обов'язковому керівництві з боку дорослого.

Відмінність предметної діяльності в ранньому віці від характерного для періоду немовляти простого маніпулювання з предметами полягає в підпорядкуванні способів дії дитини з предметами, функціональному їх призначенню у житті дорослої людини [5, с. 59]. Предметна діяльність відповідає всім ознакам провідної діяльності як діяльності, під впливом якої відбувається формування основних психологічних новоутворень на даному віковому етапі.

Ранній вік є сенситивним (сприятливим) періодом для розвитку мовлення, оскільки саме в цей час оволодіння мовою є найефективнішим. До трьох років дитина оволодіває мовленнєвим диханням, засвоює майже всі звуки рідної мови. Її словниковий запас становить 1200–1500 слів, вона починає використовувати розширені речення (5–6 слів), що свідчить про опанування основ синтаксису, виявляє активність у мовному спілкуванні з дорослими та дітьми, оволодіває експресивно-мімічними діями (усмішка, контакт очей, рухи, пози, дотики тощо). Якщо дитина з певних причин не має необхідних умов для розвитку мовлення, то пізніше надолужити втрачене дуже важко. Тому на 2–3-му роках життя необхідно особливо інтенсивно займатись мовленнєвим розвитком дітей [5, с. 72].

Для загального розвитку дитини особливе значення має гра – це провідна діяльність дітей дошкільного віку, спрямована на орієнтування

в предметній і соціальній дійсності. Елементи гри використовують уже немовлята, маніпулюючи предметами (іграшками, брязкальцями). На другому році життя гра стає більш осмисленою і змістовною. Вона є не просто маніпуляцією, а розгортається як дії з предметами, в яких дитина відтворює те, що роблять дорослі (наприклад, розмова по телефону, пиття чаю та ін.). Це перші кроки на шляху до символічних дій. Найпоширенішими у ранньому віці видами ігор є гра-дослідження (ігрове дослідження особливостей предметів), гра-конструювання (самостійне зведення споруд і обігравання їх), рольова гра (перебирання дитиною на себе ролі дорослого) [5, с. 85].

М. Савчин зазначає що, ігрова діяльність дитини раннього дошкільного віку є основою формування майбутніх умінь і навичок, розумових дій. До двох років малюки вже можуть бавитися в елементарні логічні (передбачають використання і розвиток навичок логічного мислення) і тематичні (за заданою дорослими чи самостійно обраною) ігри, виявляючи свою здатність складати план дій [4, с. 127].

З розвитком символічної гри змінюється ставлення дитини до інших дітей. На першому році життя вони майже не взаємодіють між собою. Десятимісячні діти ставляться один до одного, як до живих забавок: смикають за волосся, торкаються пальцями очей тощо. На 18 – 20 місяці вони починають взаємодіяти з партнерами по грі, прагнуть бавитися одне з одним. Отже, предметна діяльність, мовлення і гра свідчать про психічний розвиток малюка [4, с. 129].

Емоційна сфера дитини характеризується рядом вікових особливостей. На цьому віковому етапі її емоційні реакції досить імпульсивні, вираження емоцій носить безпосередній характер. Діти діють не замислюючись, під впливом емоцій, які виникли миттєво.

Емоції дитини нестійкі і короткочасні, вона не може їх контролювати і стримувати, обмежують їх тільки покарання і заохочення дорослих. Яскраві емоційні переживання виникають у зв'язку з безпосередніми бажаннями дитини, з результатами її діяльності. Емоції відображають рівень задоволення зростаючих потреб дітей (пізнавальних, рухових, комунікативних та ін.). Причиною емоційних спалахів (крику або плачу) можуть стати неуспішні дії з предметами, відсутність уваги близьких дорослих до дитини, ревності до брата або до сестри і т. д. Такі емоційні стани швидко проходять: дитина раннього віку легко відволікається, оскільки її нервові процеси нестійкі. У дітей не розвинена здатність до емоційної саморегуляції: дитина на початку раннього дитинства не здатна приховувати свої почуття і контролювати їх, видавати одні емоції за інші, що типово для поведінки дітей у старшому віці [3, с. 258].

У ранньому віці у дітей закладаються основи морального розвитку особистості, який включає три аспекти:

- когнітивний (інформаційний) аспект – знання і уявлення про моральні поняття, еталони, норми, правила, особистісні моральні якості;

- емоційно-мотиваційний аспект – моральні почуття, соціально-моральні емоції, моральні мотиви, моральна оцінка і самооцінка;

- поведінковий аспект – моральні дії і вчинки, моральні звички, тобто реалізація моральних норм і вимог [2, с. 23].

Формування моральних звичок і вчинків формується поступово, якщо дорослий свідомо висуває систематичні, несуперечливі і мотивовані вимоги, перевіряє їх виконання, то виконання таких правил стає звичним для дитини. Дитина швидко реагує на звичні правила. Поступово формуються дисциплінованість, організованість, потреба виконувати правила, що сприяє засвоєнню більш складних правил поведінки та становленню моральних якостей особистості. Формування моральних звичок у ранньому дитинстві відбувається в повсякденній діяльності, коли дорослий показує модель-зразок поведінки і вимагає від дитини слідувати даному зразку спочатку у спільній з ним діяльності, а потім і в самостійній [1, с. 23].

Отже, на етапі раннього дитинства головним для загального розвитку є гра, провідною стає предметна діяльність. Цей період сприятливий для оволодіння мовою, здатності до наслідування, розвитку самосвідомості, морального розвитку.

Список використаних джерел

1. Бутова О.О. Моральне буття людини важливіше від буття матеріального / О.О. Бутова // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 23–24.

2. Васильєва Н. К вопросу о социально-психологической адаптации / Н. Васильєва // Дошкольное воспитание. – 2010. – № 8. – С. 16–18.

3. Гонина О.О. Психология дошкольного возраста : учеб. и практикум для прикладного бакалавриата / О.О. Гонина. – М. : Издательство Юрайт, 2015. – 465 с.

4. Кожина А. Психолого-педагогічна допомога родині в адаптації дитини до умов дитячого садка / А. Кожина // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2010. – № 6. – С. 20 – 28.

5. Савчин М.В. Вікова психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин, Л.П. Василенко – 2-ге вид., доповн.– К. : Академвидав, 2011. – 368 с.